

Tanügyi Szemle.

(A II. országos és egyetemes tanügyi congressus.)

A magyar tanítói világ is kivette részét azokból az ünnepekből, melyeket a nemzet az ezeréves állami fennállás örömére rendezett. A millennáris év július hónapjának 1—8 napjaiban összegyülekezett Budapesten, hogy megbeszélje azokat az elveket és szempontokat, melyeknek a második ezerév küszöbén a tanítás nagy és fenséges munkájának irányát vezetniök kell. 1848-ban tartatott az első egyetemes tanítógyűlés; a júliusi a második volt. Milyen haladás a közoktatásügy minden terén e rövid félszáz év alatt! Mesteri kéz két képet alkothatna e két állapotról; s ha a fejlődés szálaít egyiktől a másiktig nem volna alkalmunk nyomon kísélni, nem ismernénk rá amarról a második képre, nem tudnók megérteni a fejlődésnek ezt a rohamos menetét. Csak a két congressus adatait hasonlítva össze, a számok mutatni fogják a nagyarányú eltérést. Az elsőnek 257 tagja volt 5 szakosztálylyal, a másodiknak 4552 tagja 19. szakosztálylyal. Itt a bonyodalmas közoktatásügyi szervezetnek minden tagja képviselve volt. Erről a komoly munkával imponáló congressusról hű képet adni nem lehet feladatomban. Egy néhány vázlatos vonásban mégis ki akarom emelni azokat a vezérlő gondolatokat és eszméket, a melyek a tanácskozások eredményeiül markansabbúl fejeződtek ki.

Wlassics miniszter, kitől már megszoktuk, hogy irányeszméket, halljunk, helyesen emelte ki üdvözlő beszédében e congressusnak jelentőségét az összetartozóság, az összetartó erő megszilárdításában. Mert, ha valahol — úgy mond — Magyarországon bizonyára szükség van ez erőre. Valóban ez a congressus kifejezése volt egy régen érzett váagnak. Általános a panasz, hogy nincs meg a magyar tanítóságban a közszellem, a testületi egység érzése. A panasz nem indokolatlan; de a hiányt is lehet menteni. Nem kis oka lehet ebben az egységes nemzeti közoktatás hiányának is.

A ministeri üdvözlés a megfontolt, mérsékelt haladás elvét tűzi ki. „Az új gyakran nem jó, de a réginek, ha elkorhad, csak azért, mert régi, jövőt biztosítani nem szabad.“ Aztán két szempont az, melyeket különösen figyelembe ajánl. Az egyik szempont a gyakorlati, a bölcs államférfit, a másik az erős magyar embert árulja el. Amaz azt tanácsolja, hogy a tanácskozások „ne álljanak az elmélet pusztá abstractiojának álláspontjára; ez azt, hogy ne csak a tudomány általános kozmopolita vívmányai érvényesüljenek, hanem min-

denek előtt a magyar nemzeti szempont, „melynek a magyar cultura minden rétegét, csúcsát és mélységét át kell járni.“ Büszkék vagyunk fogékonyságunkra a nyugati civilisatio eszméi iránt, „de kell, hogy új tartalommal is gazdagítsuk a népek közoktatási politikájának kincseit.“

Ez irányelvek közül legmegnyugtatóbb s legélesebb vonásokban a *nemzeti oktatás* elve emelkedik ki. A nemzeti elem a külföldi iskolázásokban is kezd utóbbi időkben méltán túlnyomó erőre emelkedni. Mennyivel nagyobb szükség van erre nálunk, hol az iskolázás kifejezetten nemzeti jellegét nemcsak általános paedagogiai szempontok ajánlják, hanem specialis állami érdekek is sürgetik. *Berzeviczy*, az egységes nemzeti oktatás előadója, több joggal sürgetheti, mint az angol, francia vagy a német paedagogus, hogy „mindenki, a ki az ifjúság tanításának és nevelésének magasztos hivatásával foglalkozik, legyen áthatva a nemzeti érzéstől, nemzeti feladataink tudatától,“ hogy „közoktatási intézményeinket nemzeti életünkhöz, nemzeti sajátosságainkhoz, traditioinkhoz és szükségleteinkhez minél közelebb hozzuk.“ Nem volt szakosztály, mely ez elvet ne hangoztatta, vagy ne fogadta volna el. A középiskola a classicus irodalom mellett egyenlő tért akar juttatni a magyarnak, az egyetemi összes papnevelő intézetekbe be akarja vinni a magyar irodalmat; a néptanítói kar e mellett szól, a kisdolgozók a magyar társalgást sürgetik, a tanítóképzők és tanképesítők nyelvűl a magyart ajánlják. Mindenütt, az egész vonalon e jelszó hangozott fel, e lobogó alatt harczoltak.

Egy másik jelszó, a mely a tanácskozások folyama alatt különösen dominált s mely az általános paedagogiai s a speciális nemzeti szempontokat az előbbihez hasonlóan egyesíti magában, az *államosítás* kérdése volt. A mily fontos, ép oly kényes természetű kérdés. Alkalmas, hogy a nemzeti és szűkebb felekezeti érdekeket élesen szembeállításra. De az érdekek harcza elsimult, elnémult az elvek harczában. S valószínű, hogy az egyes szakosztályok, az egyetemes congressus s e haza intelligens többségének nézete és kivánsága van kifejezve e tétélekben, melyek hangot nyertek a tanácskozáson: „A közoktatás nem csupán a cultura, humanitás, egyéni haszon és boldogulás dolga, hanem első sorban és mindenekfelett az államhatalom kérdése, az államfenség integráns része. . . . De a kongressus a történeti fejlődés útján haladva s annak tanúságait tisztelve, nem ohajtja a radikális megoldást; annyival kevésbé teszi ezt, mivel az oktatás szabadságát az államhatalom érdekeivel és követelményeivel megegyezhetőnek tartja. Egyesek, testületek, szövethozók, egyházi és világi hatóságok tarthatnak fenn iskolákat, de az oktatást csupán mint az állam mandatoriusai végzik a törvényben megállapított feltételek mellett.“ De a teljes államosítást sem a pénzügyi helyzet, sem pedig az oktatás szabadságának az elve nem ajánlják. S így a fennebbi elvi megállapodások csak úgy értelmezendők, hogy ezek szerint az állami akarat intenzívebb befolyása biztosítva legyen. Így pl. tanítói, tanári képesítést csak az állam adhat, tanítók, tanárok alkalmazása, személyi ügyeik intézése állami beleavatkozás nélkül ne történhessék. Az

államosítás kérdése leghevesebb vitát idézett elé a népoktatási osztályban, melynek eredményeül elfogadtatott az az elv, hogy „tanító-, tanítónői és ovónőképzőintézetek állítása és fenntartása az államnak joga és kötelessége“. Ez intézetek felett a felügyeleti jogot csak az állam gyakorolhatja.

A harmadik kérdés, a mely határozottabban kiemelkedett a gondolatok, tervek, javaslatok özönéből, az *egységes* közoktatás kérdése volt. Specialis nemzeti érdekeket nem szolgál; inkább didaktikai, paedagógiai s gyakorlati okok hozták felszínre s tartják ott már évek óta. Egyik feltünőbbben érezhető hiánya, vagy hézaga a közoktatásügyi szervezetnek. Az egységes közoktatás hiánya különösen az alsó és közép iskolázás körében jelentkezik. Az egységes közoktatás követelményének lényege abban áll, hogy az egységes iskola nyújtotta ismeret bármely pályára előkészítsen s tehát eloszlatssa azokat az átmeneti akadályokat, melyek a különböző fajú iskolák között a tanulók előtt állanak az átlépésnél. Ha valakit dispositio s hajlama a reáliák felé vonz s bontakozó vonzalmát követve a reáliskolába megy; ennek bevégezése után azonban tanára akar lenni kedvencz tárgyának, görögből érettségét kell tenni. A reáliáknak és a humanus studiumoknak a reáliskolákban és a gymnasiumokban való egyenlőtlen szerepe igen nagy nehézségeket okoz; továbbá a tanítóképzés, a kormányzat és felügyelet különböző módozatai azok az okok, melyek az egységes oktatás kérdését már régen felvetették s maig is felszínre tartják. Az állam nem oly követelményeket támaszt a tankepesítő vizsgálaton a tanulóval szemben, mint a felekezetek, s itt is egyik egy, másik más mértékkel mér. Az alsó és középoktatás felügyelete között sem külső, sem belső kapocs nincs; igaz ugyan, hogy az alsó oktatásnak legfőbb célja más, mint a középoktatásé, de a kapcsolat közöttük mégis megvan, mert amaz előkészítő lépcső is egyszersmind erre. Így állván a dolgok, a congressus természetesen nem zárkozhatott el e bajok orvoslási kísérleteitől sem. Felhangzottak oly kívánalmak, melyek a tanítóképzés egységesítését sürgetik.

Hosszas volna s talán kívül is esnék célunkon, hogy mindazokat a reformtörekvéseket, melyeket a meggondolt, lassú, de biztos haladás elvén hangoztatni hallottunk, itt ismertessük. Még röviden megemlítjük Berzeviczy javaslatait a középiskolák reformjára. Egységes középiskolát kíván, mely közelebb áll a mai gymnasiumhoz, mint a reáliskolához. A humanus studiumoknak nagyobb képzési erőt tulajdonít. A latin a mai tulsúlyát megtartaná; a felsőbb osztályokban némely tantárgy facultatív lenne; de az érettségénél elmaradna minden bi- vagy trifurcatió s az érettségi az összes felsőbb tanulmányokra utat nyitna. — Az egységes középiskolán kívül lenne egy 7—8 osztályból álló s tisztán gyakorlati életre előkészítő polgári iskola; nagyjában a mai reáliskola, de azzal az új czállal és feladattal, hogy a polgári elemek műveltségi színvonalát emelje.

Ezek a vázlatos vonások még csak keretét sem adják annak a képnek, melyet a második egyetemes tanító congressus tanácskozásainban nyújt. Csak egy — két kiemelkedőbb gondolatcomplexum, a melyek

az igen fontos részletkérdések egész tömegét foglalják magukban. A mai közoktatásügy megoldandó kérdései ezek s a congressuson felhangzott javaslatok, reformtörekvések és megállapodások mutatják nasyjában azt az irányt, melyet a magyar közoktatásügyi politika követ.

G. K.

Párisi levél.

Páris, 1896. sept.

(A lyoni conferentia. Jézus Krisztus, személye, tekintélye, munkája. Első kötet: Jézus Krisztus pályájára lépés előtt. Stapfer E. a párisi theol. facultás tanárától. I. vol. in 12. Paris, librairie Fischbacher.)

Szerkesztő ur!

Az orthodoxok és liberalisok hivatalos képviselői hosszas értekezések után a lyoni consistoriummal egyetértésben megállapodtak a conferentia idejére nézve. Nov. 3-ikára tüzték ki az ünnepélyes összejövetelt és akkor meg is fogják tartani, ha csak előre nem látott akadályok nem merülnek fel. Az orthodoxok egy része hallani sem akar a liberálisokkal való egyesülésről, kiket „a hit rationalistikus ellenségei“-nek neveznek. De a többségben meg van a vágy az egyesülésre. S óhajtandó, hogy az meg legyen, de úgy hogy a lelkiismeret jogai ne áldoztassanak fel, hanem legyen az egyesülés egyházi, közigazgatási téren. Hogyha e kísérlet most nem sikerül, tartani lehet, hogy az ügy hosszú időre elmarad s az egyházban az önkény fog uralkodni.

Ennek egy példáját látjuk a bordeaux-i nagy egyházköztségben. Az egyik lelkészt betegség okán egy év óta egy más lelkész helyettesíti. Julius végén a consistorium azt határozta, hogy meg kell szüntetni szolgálatait, mert egyik beszédében tagadni látszott az örök büntetést. A consistorium ebben eretnokséget látott. De a mi ez ügyben nevezetes, hogy az egyházközség nagy része, csakugyan orthodoxok állást foglaltak és consistoriummal visszahívták a lelkészt. Minthogy azonban a visszahívott lelkész az egyházközségnek nem rendes papja, hanem csak helyettes, most mégis teljesen a consistoriumtól függ, melynek szabadságában áll az egyházközség akarata ellenére is elbocsátani. Ily eset nem fordulhatna elő, hogyha volna hivatalos zsinat, mely az ilyen kérdésekre szabályt alkothatna. De hogy ilyen legyen, annak nem kell másnak lenni, csak adminisztratívna, s ez az a mit orthodoxoknak és liberalisoknak együttesen kell kérni az államtól. Reméljük, hogy a lyoni conferentia félre tesz minden személyi kérdést és csak az egyház általános jólétére s a francia protestantizmus jövőjére tekint.

— Némileg késtem Stapfer munkájának ismertetésével. De ennek oka, hogy mult levelemben a napi eseményekkel összekötött tárgyakról kellett írnom. Különben egy olyan könyvről, mint a Stapferé, a párisi prot. theol. facultás tanáráé, mely ezelőtt néhány hó-